

משה קליינמן

(שלושים למותו)

באותה תקופה בדקו סופרי אודיסה ועס'נים ציוניים ומצאו כי מן ההכרח הוא ייסד בעיר זו, שיהדחה שטופה טמיעה וסית — עתון באידיש, העוסקים בדבר יו א. ל. לוינסקי, משה קליינמן ז"ל, יבדל לחיים, שלום שורץ, העריכה הוט"ה על קליינמן, וכשנוסד אותו עתון "גוט אָרגן" — איכסן גם כמה סופרים צעירים, מו ה. שפיר, א. שטיינמן, שמעון גינז'רג ועוד.

קליינמן עשה את מלאכת העריכה בורית, תוך תפיסה טהירה והתמצאות גפלת, הוא הצטיין בחוש מעשי, בנסיון יים רב ובהשכלה רחבה, אולם יותר מכל פליאתני או המחירות, שבה היה כותב, ייצו התמצא בענינים מגוונים ומסובכים: דיניות וכלכלה, ציונות ותרבות, עסקי יד וקהל, וכל זה נעשה בטוב טעם, אמנם, ין להיסנע בתנאים אלה מקצת רפרוף, נראה כקלילות סתם, אולם זאת לא היתה תיבה שטחית כל עיקר, אלא עממיות חירית, בשל ההבנה והכרת הענינים הנידוים והחריצות במלאכת הכתיבה — יכול קליינמן להיות גם פקיד אחראי בבנק, וך עתון יומי, עסקן ציוני מהשורות

הראשונות, כותב מאמרים בעלי היקף רחב יותר בשבועונים ובירחונים, סוקר חדשי ב"השלוח" (בחתימת "יהודי פשוט") — זה הכלל: הוא היה או סמל החינויות היוצרות. אנשי קרית-ספר באודיסה היו משתאים לאותו שפע קליינמני — מהם רוטנים במקצת ומביטים במקצת חשד, כרגיל אצלנו ביחס לסופר פורה; ומהם רואים את הדבר כאית לכשרון רענן ולמחשבה פורית, ואולם במרוצת השנים נתכרר לכל, כי משה קליינמן הוא כוח ספרותי, עתונאי רב-משקל, והשפע שלו ינק בעיקר מכוחות פנים.

כשנוסד אחרי מהפכת פברואר העתון העברי היומי הגדול, במוסקבה "העם" ונתסנו לו ארבעה עורכים — היה משה קליינמן אחד מהם וכתב בעיקר בשאלות יהודיות וציוניות, וזו אז ימי גאות ליהדות רוסיה, ובמיוחד לתנועה הציונית: קהילות, אוטונומיה, בחי"ספר עבריים, הצהרת בל"פור — וקליינמן היה רץ משיבה לשיבה, מהמרכז הציוני לקהילה, ומהקהילה למערכת, וחוזר חלילה, ובכל מקום גילת ערות יוזמה, אילף והדריך, הזהיר ועודד, ולא

ידע לאות ולא התאונן על הטרדות המרובות, ולא החגנדר בפעולתו הענפה, ולא התפעל מעקיצתם של צרייעין, שדעתם לא היתה נוחה מהצלחתו ומפוריותו. הוא המ"שיך בשלו, שפע מרץ, עמד על דוכנו, הספיק בכל מקום ובכל שעה — אפילו להיאסר בוועידה החשאית לציוני רוסיה ולשבת ב"בוטירקה" (הזכרונות שלו ממא"סר ב"בוטירקה", שנתפרסמו לפני שנים מספר ב"דבר", היו דפים מבריקים).

לאחר ששקעה שמשו של "מרכז מוס"קבה" חזר קליינמן לאודיסה, הימים היו ימי מהפכות וזעזועים וחילופי שלטונות, וסופרי ישראל נפשמ בכתה במסתרים, ובכל זאת לא שבתה מלאכת הכתיבה, וגם קליינמן כתב, ואם נסתתמו צנורות הכתיבה הפובליציסטית, שהרי נתאלמה אז ספ"רותנו העתית — ייחד לעצמו פינה ברוכה אהרת, התעמק בספרות וכבעיותיה לאור הסוציולוגיה וטיפח את הכקורת הפובליציסטית, הלקויה אצלנו, ונאגרו המאמרים בצקלוננו ובצטרפו לספר גדול, זה הספר "דמויות וקומות", בעל הנימה המיוחדת בבקורת שלנו.

עם יציאת סופרי אודיסה לחו"ל — היה גם קליינמן ביניהם, הסתובב זמן מה בבר"לין, נודמן לקובנה וערך את העתון "איידישע שטימע", כתב מאמרים למכביר בעתונות היהודית באמריקה, ושוב שפע חיוניות ופעילות, התלאות, הגלגולים,

דשנים — לגבי קליינמן לא היה כל זה אלא מישחק בלבד. הוא היה רענן, זריז כאחד הצעירים, וטוב היה לשהות במהיר צתו, איוו לחבות נפש, טבעיות, תרבות, מעשיות בלא יובש וקפדנות, ברק הומור ופשטות נפלאה, הכלל, קליינמן לעג לשנאם ועשה מעשה צעיר לימים, קל"חנרעה, קל-שיחה וקל-כתיבה, הקמטים ממנו והלאה..

ומקובנה לברלין, ומ"אידישע שטימע" ל"העולם", ומברלין ללונדון, ומלונדון לפריו — ופעילותו לא פגה, אדרבא, עוד התרחבו האפקים והתגונו הנושאים והתע"סס הסגנון, ולא רץ עלה קליינמן בעצם לבלובו הספרותי, מאמריו, מסותיו, זכ"רונותיו, והעיקר, ספריו על הרצל, ויצמן, ברדיצ'בסקי — צטחצחו, ונפתחו בו מע"ינות של מחשבה, והחריפו הגיגיו, ונתח"ד פולמוסו.

קליינמן פשוט הפליאנו בשנות חייו האחרונות ברעננות ופוריותו הספרותית, השנים לא הדליתו את רוחו ולא נסכו טיפה מרה לתוך גפשו, הוא לא התין רעל ולא התמרמר, כי כוחו היה אתו, ועטו היה צאמן לו, ואיתן עמד על דוכנו. — ומלא הגיגים ועתיד תכניות ספרותיות הלך מאתנו בהיותו בן שבעים ושמונה.